

Ю.О. Василенко, зав. науково-дослідного відділу, Ю.П. Касюкіна, головний фах.
Степовий зональний науково-дослідний центр продуктивності агропромислового комплексу

Ефективність виробництва свинини в Степовій зоні України

В статті проаналізовано ефективність виробництва свинини в Степовій зоні, проведено аналіз витрат на виробництво та визначено фактори, що найбільшою мірою впливають на зростання собівартості продукції та зниження конкурентоспроможності виробництва свинини.

виробництво, витрати, державне регулювання, ефективність, рентабельність, реалізація, прибуток, собівартість, конкурентоспроможність

Однією з важливих проблем подальшого розвитку агропромислового комплексу України є пошук ефективних механізмів виробництва сільськогосподарської продукції. Ці механізми повинні стимулювати виробника та забезпечити економічно вигідне її виробництво у всіх організаційно-правових формах господарювання незалежно від форм власності.

Серед основних галузей, що забезпечують населення м'ясними продуктами, значна частка припадає на свинарство. Виробництво свинини в Україні здатне забезпечити населення м'ясною продукцією та сприяти вирішенню проблеми продовольчої безпеки в державі.

З 1990 року виробництво свинини в усіх категоріях господарств у забійній масі; тис.т. зменшилось в три рази і в 2009 році склало лише 526,5 тис.т., що призвело до значного зменшення споживання свинини населенням. При цьому, відповідно до Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1158, виробництво м'яса в країні в 2015 році повинно зрости порівняно з 2005 роком в 2,1 рази, а його споживання на одну особу має бути збільшено до 80 кг за рік [1].

Отже, галузь і надалі залишається однією з перспективних при формуванні продовольчої безпеки держави та забезпечення населення країни високоякісними продуктами харчування.

Проблеми економічної ефективності виробництва свинини досліджували багато вчених й науковців, серед яких слід відзначити В.І. Герасимова, В.П. Рибалко, І.О. Скибенко, В.С. Топіху, О.М. Царенка, П.В. Щепієнка та ін.

Проте до цього часу залишаються невирішеними питання, пов'язані з розробкою системного підходу до визначення факторів формування ефективності галузі свинарства, систематизації показників зростання її ефективності, недостатньо вивчені організаційно-економічні механізми і напрями забезпечення його прибутковості. При аналізі проблем ефективності виробництва свинини вчені у своїх дослідженнях недостатньо застосовують SWOT-аналіз, за допомогою якого можна виявити слабкі сторони діяльності сільськогосподарських товаровиробників та можливі ризики в ринкових умовах господарювання. Значимість та актуальність цих питань й обумовило вибір теми даної статті.

Мета дослідження – проведення аналізу показників економічної ефективності у свинарстві, обґрунтування шляхів його розвитку, оптимізації структури витрат на виробництво свинини на прикладі підприємств Степової зони.

Починаючи з 1990 р. в Україні спостерігається зменшення кількості поголів'я свиней, середньодобових приростів, виробництва м'яса в живій та забійній масі, погіршення показників економічної ефективності. Знижується технологічний рівень ведення галузі. Виробництво м'яса залишається рентабельним лише у спеціалізованих свинарських комплексах, які ведуть великотоварне виробництво, застосовують інтенсивні технології та мають високий рівень технічного забезпечення.

Поголів'я свиней у світі вже зараз становить понад 850 млн. голів, більше половини його зосереджено в Азії. Китай посідає перше місце у світі за кількістю свиней та виробляє 50% м'яса свинини у світі. За обсягом виробництва продукції свинарства виділяється також США (10,3% світового виробництва), Бразилія, ФРН, Данія, Франція, Великобританія, Нідерланди, Угорщина. В Україні поголів'я свиней на 01.01.2010 року становить 7576,6 тис. голів, з них в сільськогосподарських підприємствах — 3307,9 тис. голів, у господарствах населення — 4268,7 тис. голів. Однак важливим є показник не поголів'я, а обсягів виробленого м'яса. В 2009 році в Україні вироблено 526,5 тис. тонн м'яса свиней в забійній вазі. Цей показник свідчить, що більше ніж 67% свинини в Україні виробляється екстенсивно, тобто при такому ж поголів'ї свиней, як в країнах ЄС, Канаді, Бразилії, США свинини виробляється на 33% менше.

По господарствах Степової зони, до якої входить п'ять областей: Дніпропетровська, Донецька, Кіровоградська, Луганська та Харківська загальне поголів'я свиней в 2009 році склало 735169 гол., що становить 32,4% загального поголів'я свиней по Україні. Середньо добовий приріст по Україні в середньому становить 369 г., по господарствах Степового регіону близько 350 г.

Витрати на виробництво свинини по Україні в цілому за 2009 рік по сільськогосподарським підприємствах склали 3391304,5 тис. грн., в розрахунку на 1 голову це становить 1494,36 грн., а по Степовому регіону – 1613,75 грн., що на 7,4 % більше від середніх показників по Україні.

Це засвідчує необхідність проведення аналізу та визначення чинників, які впливають на зростання собівартості виробництва свинини по Степовому регіону.

З метою оптимізації витрат на виробництво свинини в 2010 році були проведені дослідження витрат на виробництво свинини за 2009 рік по 27 сільськогосподарських підприємствах Степового регіону з різним середньорічним поголів'ям. Щоб визначити ступінь переваг ведення великотоварного виробництва та розробити пропозиції щодо ефективного витрачання всіх видів ресурсів в тому числі й кормів на одиницю продукції тваринництва (свинарства), досліджені господарства Степового регіону було поділено на групи. До першої групи увійшли 5-ть господарств, в яких середньорічне поголів'я свиней не перевищує 500 голів; до другої групи віднесено 8-м господарств, в яких середньорічне поголів'я тварин коливається від 500 до 1000 голів; до третьої групи увійшли 5-ть господарств, в яких середньорічне поголів'я тварин коливається від 1000 до 2000 голів; до четвертої групи увійшли 4-ри господарства, з середньорічним поголів'ям від 2000 до 4000 тварин; до п'ятої групи – 5-ть господарств, з середньорічним поголів'ям, яке перевищує 4000 голів.

В структурі собівартості продукції свинарства найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати, які по дослідженим господарствам складають в середньому 75,5 %. Найнижчий відсоток матеріальних витрат в структурі собівартості 71,2 % склався в господарствах третьої групи, де поголів'я становить від 1000 до 2000 голів, а найвищий відсоток матеріальних витрат – 74,4% в господарствах першої групи де поголів'я не перевищує 500 гол.

Витрати на оплату праці в господарствах першої групи склали 17,6% другої групи – 15,7%, третьої групи –11,2%, четвертої групи – 13,8%, п'ятої групи –7,4% разом з цим слід відзначити, що оплата праці в п'ятої групи найнижча, а середньорічна заробітна плата на одного працівника вища на 12 % від середньорічної заробітної

плати на одного працівника першої групи. Слід зробити висновок, що в великотоварних господарствах завдяки відповідності кількості поголів'я нормам обслуговування, обґрунтованій чисельності працівників та правильному розподілу обов'язків знижуються витрати на оплату праці (рис.1), а заробітна плата 1 працівника зростає

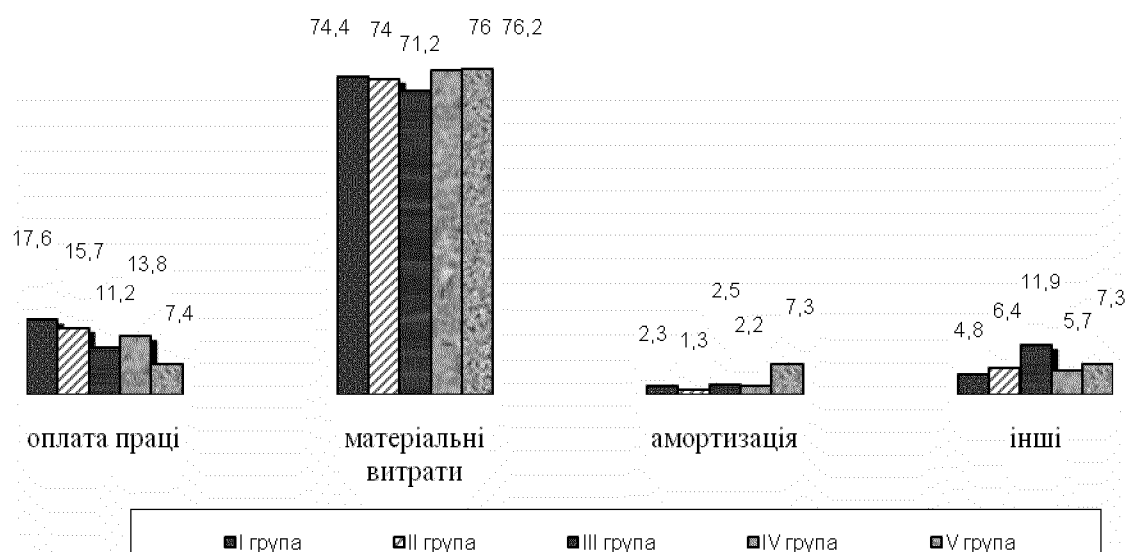

Рисунок 1 – Структура витрат на виробництво свинини по групах, %

Структура витрат на виробництво формує собівартість виробництва 1 ц. свинини Дані рис. 2 засвідчують, що собівартість 1 ц свинини досить висока: від 1002 до 1242 грн.. Найменший середній показник собівартості свинини по V групі господарств, найбільший по I та III групі 1229 – 1242 грн..

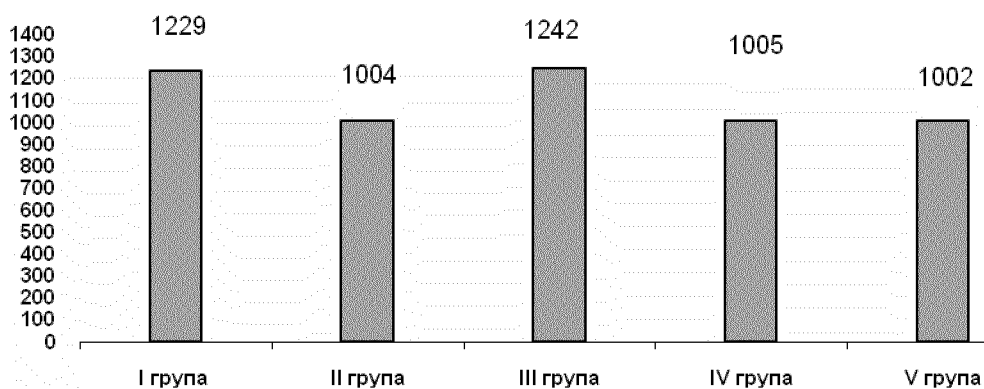

Рисунок 2 – Показники собівартості 1 ц свинини по групах господарств, грн.

Проаналізуємо, що вплинуло на високу собівартість 1 ц свинини по даних групах господарств. Середньодобовий приріст, в першій групі господарств склав 290 г, в другій групі – 450 г, в третій групі – 369 г, в четвертій групі – 405 г, в п'ятій групі – 466 г. при цьому витрати на корми відповідно склали 78,1%, 86,4%, 81,8%, 87,8%, 92,3%.

З наведених даних можна сказати, що в господарствах п'ятої групи відсоток витрат на корми на 18,2% більший від показників по першій групі за рахунок закупівлі високоякісних дорогих кормів та мінеральних біодобавок. Витрати на дороги, але повноцінні корми виправдовують себе, так як вони є одним з основних чинників підвищення продуктивності тварин та збільшення середньодобового приросту до 466 г., що майже в два рази вищий за середньодобовий приріст першої групи господарств.

Таким чином, з вище наведеного можна зробити висновки, що для сучасних технологій інтенсивної відгодівлі худоби в умовах комплексів та спеціалізованих господарств необхідні такі вимоги: висока концентрація енергії, поживних та біологічно активних речовин в 1 кг сухого корму; широке використання досягнень сучасної науки в годівлі тварин в напрямку підвищення рівня споживання і збільшення продуктивної дії різноманітних кормів та відходів харчової промисловості; зниження собівартості раціонів за рахунок розробки і впровадження у виробництво енергоекономних методів їх заготівлі, зберігання та приготування до згодовування тварин.

Отже результати проведених досліджень економічних показників виробництва свинини по підприємствах Степової зони підтверджують, що великотоварне виробництво з використанням новітніх технологій та високоякісної повноцінної кормової бази дає позитивний результат в підвищенні продуктивності тварин та зростанні обсягів виробництва.

Але проблему підвищення ефективності виробництва свинини неможливо вирішити без удосконалення економічного механізму, насамперед фінансового забезпечення виробничих структур. Збитковість свинарства значною мірою зумовлена об'єктивними для виробника причинами. Необхідна державна фінансова підтримка, розмір якої доцільно визначати через рівень цін підтримки та еквівалентних цін на свинину. Такі ціни мають в першу чергу гарантувати повернення виробнику понесених ним витрат. Основою для їх визначення є суспільно-визнаний нормативний рівень витрат на виробництво свинини.

У регулюванні питань ціноутворення активна роль має належати державі. Вона повинна гарантувати товаровиробникам мінімальні ціни на зерно та інші корми, що дасть підстави для забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств хоча б на рівні простого відтворення при найменш сприятливих умовах їх функціонування, гарантувати беззбитковість виробництва.

Держава має впливати на ціноутворення на тваринницьку продукцію. Здійснення Аграрним фондом державних інтервенцій дасть можливість гарантувати виробникам свинини ціни на м'ясну продукцію відповідно до затрат, активізувати їхні економічні інтереси та підвищити стимули, наповнити внутрішній ринок свининою та гарантувати продовольчу безпеку країни.

Державні дотації повинні заохотити сільськогосподарських виробників до виробництва й поступового нарощування обсягів тваринницької продукції та виходу на світові ринки збуту. З метою стимулювання реалізації свинини великими сільськогосподарськими підприємствами пропонуємо для них надавати дотації залежно від обсягів реалізації продукції, чим більші обсяги продукції реалізують ці підприємства, тим вищий розмір дотаційних виплат вони повинні отримувати.

У найближчі роки цілком реально довести загальне виробництво свинини в Україні до 1,4-1,5 млн. тонн. Головне, не повторювати помилок минулого. Потрібно визнати, що й у 90-х роках минулого століття в наших колгоспах і радгоспах свинарство не вирізнялося високою продуктивністю тварин. За рідкісним винятком обсяги виробництва нарощувалися за рахунок збільшення поголів'я.

Сьогодні вже неможливо домогтися якихось значимих успіхів без докорінних змін у селекції тварин, у технології їхньої годівлі й утримання, у підготовці кваліфікованих фахівців для роботи в сучасних умовах. Інакше кажучи, багато в чому

вирішення цього завдання залежатиме від сучасних наукових розробок і наукового забезпечення.

Звісно, без уваги держави до проблем галузі тваринництво не підняти. Потрібно вжити низку заходів, як організаційних, так і фінансових. Зокрема створити при Мінагрополітики України національну раду з питань тваринництва. Розробити вітчизняну селекційно-технологічну систему виробництва свинини в різних категоріях господарств, механізми створення пільгових умов для роботи банківського капіталу в аграрному секторі економіки. Відновити практику державного замовлення на вирощування та реалізацію племінної продукції для спеціалізованих свинарських підприємств із виділенням пільгових кредитів під продукцію. Прискорити ухвалення положення про авторство у тваринництві, а також про можливі шляхи експорту племінного молодняку в інші країни. Регламентувати невиробничі накрутки в ціні на сільськогосподарську продукцію, зокрема на свинарську, оскільки нині посередницькі структури мають вищу економічну ефективність, аніж виробники свинини. Держава може і зобов'язана створити сприятливіші умови для вітчизняного виробника свинини, не допускаючи перетворення власної аграрної сфери виробництва на сировинний придаток інших країн. Вивести наше свинарство зі складного становища, в якому воно опинилося останніми роками, можна лише спільними зусиллями держави, виробництва та науки.(1)

Список літератури

1. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року № 1158 // Економіка АПК. – 2007. – № 11. – С. 13.
2. Україна у цифрах: статистичний збірник/ [за ред. О.Г. Осауленка]. – К.: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агенство», 2010. – 102 с.
3. Приліпко С.М. Використання SWOT-аналізу при плануванні розвитку свинарства // Формування конкурентоспроможності підприємств АПК в умовах глобалізації. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 13-14 листопада 2007 року).- Полтава: ПДАА, 2007. – С. 142-144.
4. <http://myto.org.ua/taxonomy/term/34>.
5. Приліпко С.М. Роль Аграрного фонду у регулюванні цін на свинину //36. матеріалів четвертої всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції “Сучасний соціокультурний простір 2007” від 20-22 вересня 2007р.–К.–2007.–С. 21-23.

Ю.Василенко, Ю.Касюкіна

Эффективность производства свинины в Степной зоне Украины

В статье проанализирована эффективность производства свинины в степной зоне, проведен анализ затрат на производство и определены факторы, в наибольшей степени влияют на рост себестоимости продукции и снижению конкурентоспособности отечественного производства свинины.

Y.Vasilenko, Y. Kasyukina

Efficiency of pork production in the steppe zone of Ukraine

The article analyzes the efficiency of pork production in the steppe zone, the analysis of production costs and the identified factors, The greatest impact on the growth of production costs and reduced competitiveness of domestic production of pork.

Одержано 30.03.11